

Landskap: *Skåne* Upptecknat av: *Emil Jönsson*
Härad: *Luggude* Adress: *Hornsberg*
Socken: *Väsby m. fl.* Berättat av: *den samme*
Uppteckningsår: *1937* Född år *1861* i *Väsby*

1

Uppteckningen rör *Om havsodling*
Den plats eller ort som dessa uppgif-
ter avser, är närmast *Väsby socken* i
Luggude härad i *Skåne*. Men något lik-
nande förekommer ju även i de andra
Futhasocknarna och har det konstaterats
genom dels tjänare som flyttade och kom-
mo från andra socknar och dels genom
samtämda i lugguderna. Någon bestämd
tidpunkt kan ju ej så noggrant angivas, men
kommer att behandla sådes och särskilt
på begäran *havsodlingen* inom ovan näm-
da ort från *1830 till 1890*. Vad för sort

havre de gamle hade då de efter enskif-
tet begynte sina odlingar är ej tillräckligt
känt, men att de hade havre berättade
av mina Föräldrar. Troligen var deras havre
av sämre beskaffenhet, ty några bönder gjor-
de resor till ön Hven och köpte havre. De leg-
de fiskare i Högenäs och Lerkeget att segla för
dem till Hven, hörde jag berättas. Det är icke o-
troligt att byteshandel förekommit, då de fingo
ge pengar emellan i utbyte på bättre vara.
Jag köpte min Färgar dansk havre ifrån
"Lällan" midt emot där han bodde nära Höga-
näs. Som ett dunkelt minne skulle vara
att Visings-ö-havre nämndes, men den skulle
 varit svart på färgen. Men den svarte havren
 var det ingen som hade. De hade väl endast
 hört något derom. Jag vet ingen svart havre

värt synlig odlad i Wäsby före år 1880. Den
havre som mina Föräldrar hade på 1860 talet
var vit, icke lång-spetsig, rätt storkornig och
alldeles likadan som de haft hos deras föräl-
drar på 1830 talet. Man tog vanligen utsäde av
den egna skörden, men man trodde att när
man sått i många år på samma hemman
av den egna grödan år efter år, så minskades
kördenheten d. v. s. den ansågs "ränta" sämre.
Därför sökte man göra ombyte av utsädes-
säd och det gjorde man på det viset att man
sökte efter någon annan bonde som hade bra
havre på sina åkrar och antingen köpte eller
bytte sig till några tunnor av hans havre. Jo
man påstod att det bidrog mycket till för-
bättring av utsädet, om blott man köpte eller
bytte sig till av alla näste nabo, hans havre.

Kunde man köpa eller byta sig till havre från längre borta, eller från en annan sock-en så var det ännu mera fördelaktigt i utländs-hänseende. Det kunde också inträffa att någon olika färg, gulare eller blandfärgad kunde be-kommas. Några sätte Svart-horn ibland hav-ren och även något grå-ärter. Längre fram (på 1880-talet) blev moden att så "fylleblands-säd", d. v. s. fyra sorters säd, näml. vit havre, grå-ärter, horn och svart havre. Man trodde då att jord-månens och årsvärten säkert skulle vara gynn-samt för något av dessa slag eller även att dessa olika sädeslag skulle "kapas" (tävla) om värten. Något särskilt namn på havren vet jag inte att de hade. Trolestajer och Tartariska havre odlades icke i våra trakter före 1880. Svenskhavre, Spethavre, Skogs-Risp- och Visingsö

havre, är namnen på sådan havre som troligen
på den tiden förekom i Småland, ty den finns
här ännu på några ställen. Men i Skånes
nordvästra del är ingen som minns att det varit
sådan. Vid jämförelse med nu varande hav-
resorter, är skillnaden så obetydlig att utsä-
desfirmorna, med allt sitt många skrik
och skryt, i verkligheten ej kunna synnerli-
gen långt fram om den gamle havren. Man
får besinna att om man då hade behandlat
havren såsom nu, så är frågan om det
blivit någon skillnad alls. Visserligen var den
möjligen smalare i kärnan, mera barstig
mognad, kanske något senare, eller mer halm
och mindre kärna eller vekare i strået, men
alla dessa orsaker skola jämföras längre fram.
Om det fins någon i Luggude härad, som odlar

gamaldags-havre och ej förädlade sorter
vet jag ej, men är nära nog säker på att ingen
lantbrukare fanns nu för tiden som odlar gam-
maldagshavre, utan ha nog alla av de nye
sorterna. Deremot här i Småland är det ej
många år sen de nye sorterna togs överhand
på de urgamle havresorterna. Lanthavre
flyghavre, Över-havre, kände vi inte, men ett
slags gräs som kallades för Strandhavre var
så vass taggit i kanten på strået, att det skar
hål på våra bäre götter så blodflöt uppkom.
Men denna sort växte i hafv-banden nära
Öresund och aldrig på åkrar. Redan 1850
hade bönderna i Kulla-socknarne i Luggu-
de härad övergått till s. k. sex-cirkulations
jordbruk d. v. s. att återkomma med samma
växt-följs varst sjätte år. T. ex. träda, råg,

gräs-vall, gräs-vall, havre, havre. Lästes isyn-
nerhet därför att man kunde inte skaffa
gödsel mer än till rågen och knappt det
annars skulle ju sättas råg på sjätte delen
av åkerjorden, men som det ej var gödsel
till exempelvis tobakdelen så var ingen an-
råd än så något annat sädesslag som kom-
de reda sig utan gödsel, och det var havren och
således blev det man sådde. Det förekom el-
drig att det gödslades till havre. Det ansågs
som stort slöseri att gödsla den som skulle
sås havre. Man brukade därför, om man
ville ha bra havre, att så den opp-plöjda gräs-
vallen och fick den då näring av vallens
mulltrande gräsrötter. Isynnerhet efter klövs
Men naturligtvis blev ju jorden mattare det
andra året efter gräs-vallen, och ännu sämre.

tredje året efter grävvalten. På 1850 och 1860
talen företogs sig bönderna i Skulla sockmarne
att gräva djupa hål i jorden och höra opp ler-
an och lägga den på åkerjorden. Leran skulle
innehålla kalk annars dugde den inte. Men
provade om leran ville gräsa för vissa syor
då var den kalklärande. Man borrade med ett
slags tre alnar långa borrh, då en pojke satt öfver
på borret, ner i alven, och tog opp prov som under-
söktes. Visade det sig att leran var kalkhaltig,
så kunde man der taga en mergelgrav. Leran
kallades näml. för mergel. Man kunde i sam-
ma håla eller mergel-grav taga mergel till
flera tunnland, så att de gravarne blifvo 7 a 8 al-
nar djupa, något beroende på om lerlagret var
djupt eller grundt. I bland kunde en slags kalk-
haltig skifferartad mergel påträffas, som skulle

vittra av sol och luft, men lummargeln skulle
slås sönder på åkern med träklubbor. Många
Hallänningar åtog sig höra opp mergel åt
bönderna. De hade sex styver (= 3 öre) för vart
lass lera de läste och fö sig själva, då bonden
släppte till häst vagn och kusk. Men om
Hallänningarna själva hålla sig med dessa, så fin-
go de 5 öre lasset. Tre man kunde på en
sommardag, lassa omkr. 150 lass. Man hade emi-
enspännarvagnar och körde alltid med minst
2, och om det var långt ut på åkern fick det vara
3 eller fler, så att inte lassarne fingo stå och
vänta på vagn. Man lade lass vid lass, ett lass
på stället, och körpojkarne skulle vara kvicka i
vändningarna, dra upp sidbräderna, vänta på bott-
enbrädan och öpp. att stå i vagnen och skyndsamt
återvända till mergel-graven. Håll sig i hästar för

mergelvagn. Några hade tipp-härror, men det vanligaste var små klona "opplämningsvagnar". Men påräknade en tunnare rymd (6 kub. föt.) i vart lasset. Lässarna hade att hila loss leran, och detta gick lättare då de först kommit djupt ner ty då föll i en "bänk" så mycket de kunde läsa på hela dagen ibland. De hackade med en smal hacka, mer gelhackan, in under sidväggen, att förskrämma liksom kolhuggare, där på göret med spade flera hål öppel på marken, ungefär en och en halv alm eller mera, från kanten, så att tjocka träkiler $1\frac{1}{2}$ alm långa kunna drivas i ned tunga stora klulbor ("hölor"). Tippkornas jordsprickan slås vatten och slutligen lossnar hela "bänken" $1\frac{1}{2}$ alns tjocklek och faller ner på botten i mergelgraven samt faller sönder att det lätt kan tagas med skuffel. Vid ena sid-

väggen låter arbetarne stå efter hand, så att en bre-väg bildas ifrån gravens botten. Därför kunna hästarne inte draga större lass, ty vägen är ganska lerant. Efter merglings brenna har de och all sorts säd i en följd av år, men när kalken gjort sin verkan var endast den döda leran kvar och förorsakade rost på säden tistel och ogräs av många slag. Därföre uppkom det ordspråket att mergla gör rika föräldrar och utfattiga barn. En storbonde i Långaröd berättade att han merglat med 80 tusen lass mergel. Man brukade lägga minst ett tusen men oftast mer på tunnland. Han hade 90 tunnland därav 80 odlad jord. Heland påträffades kalksten som såltes till Kalkbruk för stora pengar. Före 1870 var det ingen som hade "rost" i havren men nu uppträdde en slags sjukdom på den

växande havren och blev värre ständigt så att stora fläckar på tunnlands-vis blevo röda, likt rostigt järn på havsstrån och förderjade totalt det angripna beståndet, så att det vissnade ner. Man trodde det var murgeln efterverkning. Likaså fanns icke sot på havren heller vid denna tid 1870. Men begynte snart synas ett och annat havrevippa bliva svarta och alla havrekornen förvandlade till ett fint svart mjöl, som liknade sot. Idermera blev denna åkomma mycket utbredd i synnerhet på vete. Man trodde också att murgeln orsakade, men vet man att samma sjukdom förekommer över allt, även där som aldrig murglats. En mängd botemedel finnas, och sot på havren har upphört. Men den havren efter första årets vall blev vanligen "stid" väcker havre, men så ska man

besinna att då tröskades med fljel, så
att den länge smala borstenden bräcktes ej
av som nu, eller då ångtröskorna kunna ta så
hårt så att skalet flås av många havrekorn, eller
bräckas av, eller alla "rumporna" slås av in på kär-
nen. Ändå vägde den gamle havren över 10 pund,
(över 85 kilo) på tunnan. Den nye d. v. b. outids-hav-
ren väger obetydligt mer och ofta till och med min-
dre. Lålds om man nu tröskade på det gam-
la sättet och sådde "långrumpa" havre, år efter år
så skulle dessa nye sorterna inte bli ett grand
lättare än de gamles havre. Nu mår havre såss
på kraftig jord, så kan den ju bli tjockare i
kärnan och "räntar" mera, men det är ingalen-
da den överlägsna kvaliteten hos professorernas
förädlade havre, utan skötsel och gödsel och års-
växten, som är mest bidragande orsaker till

större resultat. Det kunde man tydli-
gast se, när man skaffade ny fin utsäds-
havre ifr. såsom längre fram ifr. Potalöv, så när
den havren såddes på magrare jord än den
kom ifrån, så växte den rätt ömkligt. Den
skulle liksom vänjas, "acklimatiseras", innan
den växte så bra som den gamle havren vi
hade förut. Vad det beträffar med tidig onsg-
rad för nyare sorter, så kan man beslutta att
förr i tiden då jordarna voro sämre torrlagda
och kallare, då det onaste dröjas med sådden
längre fram på våren t. ex. i maj, men havren
ändå blev färdig att hugga i mitten av augusti
så är också antagligt att ifall onständighet-
erna varit gynnsammare så hade den gamle
havren. Bognat lika fort som nyare sorter.
Om som oftast händer, havre jorden var

skäligen onager, så blev ju följden också den
att sträet blev mindre styft och tillika kort, eller
och rist på vissa salter i jorden kan inverka
att "liggsäd" med mycket och svagt strä uppkom
mer när jorden i öfrigt är kraftigt gödslad med
endast naturlig gödsla. Men som förut sagts,
naturlig gödsla (för resten ej någon annan
heller) kom ju inte i fråga till havre, och då kom
de man få olika mängder av helm allt efter
omständigheter. Naturligtvis om man hade
någon kärr eller onossjord, eller någon ej tillräck-
ligt utdikad och torrlagd jord, der man ej vågade
så mycket annat sädes-slag, der såttes havre,
till vad tier det hava kunde. Årsgången, års-
växten, vådulen, kunde göra, att där man
minst förmodade, kunde bli det bästa och tväret
om, där som man gjort sig mest nöjd att bereda

och gödsla jorden, där kunde bli den allra säm-
sta grödan. De gamle sådde aldrig havre förr
än i maj månad. Men i min barndom såddes
havren i april månad också. Ja på 1870-talet ha-
de många bönder "te-sätt" - härdisätt 15 a 20 d
april. Dessa tidiga vårar förförde till snövin-
ters-året 1888 a 9 då snön låg bak gårdsgrändarna
till fram i maj månad. Hårarbetet blev förr
nat och blev aldrig bättre som förut så länge
sektet varade d. v. s. till 1900. Men de gamle dess
förinnan, sådde aldrig förr än jorden blev varm
i maj månad. Det första stråsädes slag som
skulle säas så var det ju havren. Man besökte
leseda jorden, när vårvinden hade gjort flera
fläckar på plog eller "ärj-tiltorna" (torvorna, kam-
marne). De harvade man över (i äldsta tiden,
med trä-pinna-harv) senare med en lätt rak-

pinna, järnpinna, eller coppel-harv. Detta
för att alla sprickor skulle igenfyllas så att in-
te jorden skulle mista sin must, innan vår-
vindarne spelat ut till i maj. Man had till
onärke att det skulle "imma", ånga, ryka minst
tre gånger av åkerjorden, innan den blev varm
nog till sådd. Kälén, fjeden, skulle också va-
ra ur åkern innan sådden, med undantag, för
om det var något belött härr eller onosse, der
inte drag-kreaturen kunde gå, utan sjönka
ner när kälén "lossnade". Der såddes när kä-
lén ännu var i jorden och harvades något, medan
det bar dragarne. Man borde först ha "hört
över åkern med skruke-harven", sen toge man
till gås-fots-harven, "klö-san", trekantig 5 eller 7 pin-
nar, med små gåsfot-likenande utformningar vid
spetsen på var pinne. Sedan jorden åter slätats

på tvärs över föregående drag och fårorna
efter plog eller ärder temligen igen slätats, så
företogs själva sådden. Men de äldre d. v. s.
mina Mor och Farföräldrar, brukade "mylla
med säden, all säden utom råg, med ärder, och
fortfor dermed ända fram till 1850 på samma
sätt. Men så är att märka att man aldrig
i den tiden hade gräsvall på åkrarne, ty all
höstnad försiggick på naturliga ängsmarker
och skogsmarker. Havre sådd på gräsvall kun-
de ju inte gärna med myllas med ärder för torv-
ornas skull. Men borde helst, enligt ovan näm-
des mening, så havre, korn eller ärtor i nymåne
också i maj månad. Sedan man så omkring 1850
begrunte med gräsvallar på åkerjorden och d. k.
sex-års Cirkulations-bruk, måste bättre
jordbruks-redskap anskaffas. Järnpinnar i

stället för träpinnar i harverna och större
slöfsor med flera gäsfötter än de gamles "klövsor"
hade. Till slut gick det till överdrift med
deras klövsor. De som hade stora jordbruk
skaffade en slags klövsor med endast 2 högst
tre pinnar, men så grova (av 2 x 2 tum järn) och
ännu grövre, samt en alns längd, så att de kun-
de gå 18 a 20 tm ner i jorden och 2 stora hästar
kunde knappast draga en sådant "eltirpator", som
den kallades. Istället för åder och plogar
med vändskiva av trä, anskaffades träplogar
med stälad bill och vändskiva av järn. Vi läs-
te stora biblar om skottiska landtbruket, samt
jordbruks-lärans huseudgrunder av Arkenius
m.m. Men ännu 1870 höjde lönerna 3 tm
djupt endast, på gräsvallarne, så att torkan
ofta tog skada på "ekre-havren" som den på

gräs-vallen växande havren kallades.
Havrens själva glansperiod var emellan
1855 och 1875. Då uppköpte spannmålshandla-
-derna till England, havre, råg och vete. Åtmin-
stone tre spannmåls-handlare satte upp "torkriör"
och spannmåls-magasin i Helsingborg. Konsul
Olsson, Lollerberg och Harboe. Olsson hade ännu
-en spannmåls-magasin och handel i Engelholm.
Man hade vissa vilkor vid iakt-tagande av om
jorden vore tjenlig för havresåden. Lerjorden
skulle vara torr i ytan och i krossade "kukor" så
pass stora som lagom potatis och då var tjen-
ligast att så. Man gick lerjorden fin som sand
måtte man vänta, eller göra uppskov med
sådden tills det regnat och äter torket, ty annars
packar sig lerjorden vid regn, i hop och blir vid
torken hård som trä och såden kan då ej alls

växa, men såss när kokorna äro som sagts,
så faller de väl något i hop vid regn, men pack
ar sig jorden ej samman som i senare fallet, om
den var fin som pulver. De som kättade sig ef-
ter "ny och när", kunde bli lurade om de ej gå-
re vakt på det praktiska. I den tiden hade man
ingen an råd än höra fältet öfver oniden klulke
"höla" av trä och slå bönder de störste lerkos-
orna åtoninstore. Andra jordar vore ju lätt
hanteligare. Vår åker var gärdig beredd
hörd man ut på åker och placerade sädes-
säckarne så att sädesmannen kunde förgya
fjerrådet i "sårskäppan" efter som den blev tom.
Låskäppan var en av halm och hasslespån gjord
av lång korg med en insvängning midt för onagen
på sämannen. Låskäppan full av säd rynde
en skäppa = lika oniden sjättesels tunna, men ofta

mer. Man tog säden med den högra handen och kastade havren framför sig, växelvis något till vänster och växelvis något till höger, i så hastig takt efter vartannat att just som det ena kastet nådde jorden, flög det andra kastet ur handen fram och spridde sig, och sådant i fortsättningen, varvid såmannen passa stegen med handen, så att man tog ett steg framåt för var handfull som uthastades. Man hade ett rep eller rem över axeln och med den venstra handen hållande i ett handtag på säckhåppans midtkant. Att så väl var y på långt när alla bönder som kunde. Några nyare skulle så med båda händer men de gamle sådde alltid med den högra handen. Jag har överlevit många genom praktisk tårn. Man, att man sår fortare, bredare, jämnare, och mera oberoende av vinden, med mot- eller sidvind.

är de som kasta ut säden med bägge händerna. Att säden skulle vara väl "kastad" var ju en given sak. De gamle bönderna hade inga sädeskarpor före 1850 utan kastade säden från "drösen" som placerats vid ena ändan på logen och mot den andra ändan på logen, varvid säden som var tyngst enot som "agnerna", for längst fram och skildes på så vis från dessa. Man hade en liten träskoffa, kaste-skoffan, som var urhållad och av lätt tunt trä, som kunde hanteras med den ena handen (vanligen den högra). Det var en konst att kasta säd, lika svår att utföra, väl, som konsten att kunna så väl, varför dessa tvänne sysslor nästan alltid skulle för rättas av husfadern. Men som på 1850-talet sädeskarpor (de förste med trä-kugghjul) kommo i bruk, glömdes snart kastningskonsten.

men ännu benämnes sädes-harpan (dock en-
-dast i auktions-hungörelserna) för "kastmaskin".
Det var och inte litet bevärr att harpa havren
2 gånger igenom. Jag var liten och satt på logen
och såg på hur de arme människorna slitit
och slukat damm och harpat igenom t. ex. en "drö-
se" på 50 a 60 tunnor havre till synes. När de
så harpat havren igenom första gången, huru
de åter skottade rösen om igen till sin förra
plats och var då förminskad med en tredjedel.
Med stora tunga träskoffor skottade de lik-
som man skottade snö, och åter skulle säden
ösas i harpan och åter skulle någon draga den
tung och bullrande maskinen till allt på
nytt gått igenom och minskats ytterligare en
sjätte del, således hälften av ursprungliga rösen
kvar. Men fullkomligt ren kunde säden aldrig

25
leli, med dessa sädes-harpor och ej heller det sämre
sädesslaget skiljas från det bättre, och ogräsfri
kunde ej fullt fränskiljas med dessa "väderharpor"
som de kallades. Alltså blev ej utsädet så godt,
som då det kastades med "kastoskovel". Men
så såddes ju i gamla tiden så mycket säd,
efter de hade mindre åkerareal. Någa säden
är sådd och ska myllas harren i jorden. De gamle
ha vi ju omnämnt huru de myllade ner säden med
"ärj-kroken" (ärdret) slätade till med träpinna
harren och slutligen "trumlade" med en tung trä-
stock (vält) "trumlan" och så var det färdigt. Men
när så på 1850-talet man begynte ha harrepin-
nar av järn så hördes först på sned med en
harv med krokiga pinnar och gäsfötter på spets-
arna, enkelt drag så det ena endast bered vid det
andra och då kom nog en stor del harv omkring

tre tum i jorden, men icke all. Derefter slät-
-harvades dulekelt på längden på tigarne, var
-efter kördes med "tumlan" så att åkern blev
slät och vacker och ansågs dermed ha varit sådden
väl fullbordad. Men det kunde vara tvivelakt-
-ligt att det blev så väl, om än man gjorde sin flit
ty om åkerjorden blev mycket fin fördlad t. ex. om
sand eller grusjord var torr och kann så lätt efter
klöppelpinnarne och harvepinnarne, så blev säden
liggande mera ovanpå i ytan, ty spåret föll igen
genast innan säden föll ner. Jag såg hur en
av mina nabor sådde vita ärtor (de äro ju
runda som kulor). Man körde med ärder, klöppor
och skumplog, men allt förgäves, jorden kann
som sand, ärtorna blevo ovanpå och folket må-
ste gå och peta dem ner i jorden med stavar.
Det såddes vanligen något mer än en tunnna hane

på ett tunnland jord. Åre såg såddes endast 4 skäpp
or (= 2/3 tunna) på ett tunnland. Desto onagrare jorden var
desto tunnare borde onan så havren. Och om
jorden var kraftig och havren såddes mycket tjock
desto mindre räntade den. Min Fars och Mor
Föräldrar berättade om dem som borrar i grvick
silver i stammen på såskäppan och satte stål
t. ex. liar i sädes-bunkarne, för att skydda mot
onda onagter och för det onan sådd skulle
bättre lyckas. Men att somliga så män, då
de sått det sista för den våren, togs en mull-
klump och ritade under botten på såskäppan
i det de för sig själva onumlade något (troligen
en bön). Det var ingen lätt sak att rätt kunna
bedömma vilken tidpunkt havren var onogen,
ty när den sätts och onyllats på sätt som ovan
sagts så kom några kom djupt ned, några högre

oppe i jorden och många blevo helt ovanpå. De korn
som kommo att ligga onist emellan djupast och
ytan, kommo först att växa och de korn som kom
mit djupast kunde ju ej hinna upp så hastigt, ty
der var jorden kallare och de som blivit liggande på
ytan grodde kanske inte förr än nästa regn. Till följd
av dessa omständigheter kan man förstå att all
havren ej blev på samma tidpunkt mogen utan
stor skilnad måste således förskomma. Men
måste då giva akt på, om största antalet havre-
strå hade vita fullväxta toppkorn, eller största del
en vore gröna i toppen. I så fall finge man uppskju-
ta mid skörden tills man finner att översta topp-
kornen begynna falla av på de först uppvuxna strån.
Då kan man ej göra uppskov längre om än lika
mycket grönligr som mogen havre finns i beståndet
utan då är klotkast att hugga havren, annars

kan en storm eller blärt förorsaka stor förlust.
Men detta är sättet om man ville ha s. k. mogen
havre. Lite alla önskade att havren skulle mogna
för mycket, ty de gamle bönderna i synnerhet, räk-
nade på att fodret, halmen blev kraftigare och äts
med större begärighet av kreaturen om havren
ej bleve mycket mogen. Å en annan sida fick
man taga i betraktande, att havren, om den högs
innan mognaden, att den då bleve svårare att trö-
ska, ty ju grönare havren högs, dess mera bleve
den "saj" (= seg) och blev sittande kvar i halmen vid
tröskningen. Man beredde sig alltså att skör-
da, hugga "mäja" havren. Detta sädes-slag, med
undantag av ärter, var det som sist skulle av-
majas och upptog också största arealen av all
sädes-äker. Jag hörde aldrig någonting om att
"skära" skulle ha använts och tviligt är, att inte

allt i 1800 talet men i Luggude härad begagnat
skära vid avhuggande av säd. Man begagnade
ju liar och många olika sorters li-skaft, allt
efter varje drängs eller tröskmanns åsigt om den
för dem onest lämpliga sorten. Alla hade de nå-
got som kallades för "mjä-re", en ställning som
fastsattes på li-skaftet för att uppfånga den
avhuggna säden och lägga den åt sidan. Ött
mjä hade väl, var också en rätt svår konst
och ej på långt när alla drängar och arbetare
voro fullkomliga deri. För det första skulle
lien vara "vass" som en rak kniv, och skulle li-
-onannen förstå sig på att "vätja, stryka (feleba)"
så att den fortfor att bita, och så skulle han
kunna hugga vacker stubb och lägga ut hav-
ren i en vacker "skår". Den som skulle mjä
havre begynte i kanten av havrestycket, och

hugger utat. Dervid lär havrestrån föras fram
och läggas parallella liknande timmarne i en kam.
Denna framlagda rad kallas för "skären". Men
själva den avhuggna platan på marken der stub-
ben är, kallas även "skären". Man säger: den kar-
len tar stor skär, eller liten skär, och man säger:
Den karen lägger så "räli" skär, eller grann skär,
alltså samma benämning på två olika ting. När
nu jag och mina jämnåriga onär dött, så kommer
inte en enda levande onemiska att finnas i detta
land som kan göra i ordning sådant "mejered" och
lägga havreskären sådan som vi ha kunnat.

När man slutade opp att onija havre och annan
vår säd, på detta gamla viset så högg de ned
att lägga skären emot (inåt) den kvarstående säd-
en, såsom här i Lunnula ännu alltid göres och all-
tid gjorts. Detta sätt kallades i Luggude härad

att "pjätta" havren. Då skulle ett fruntimmer
ta upp skären och binda efter varje "pjättare". Man
brukte i synnerhet pjätta havren då den var lång
och stor på värtan, eller också "liggsåd". Det var ett
stort berön då man hörde sägas; Den och den
har haft sådan havre så han måste "pjätta"
av alltsammans. Men på det gamla viset, när
man onejade, så gick var onejare och lade sin
skär utåt, från den kvarvärande och om de voro
flera mejare så gjorde alla på samma vis.
Då skulle inga fruntimmer vara med. Havren
skulle "ligga på skär" och dels mogna och dels torka
i ett par eller tre dagar. Då den ansågs lagom tor
i halmen, ställdes ut folk, 10, 11, och 12 ringar, av
bägge könen, med varsin stark "räv" (räfsa) för
att "reka", d. v. s. göra kärvar ("reker"). Samtidigt skulle
en något äldre person följa efter varje "rekar" och binda

Att raka tillgick så, att pojken eller flickan (ore-
garen) tog med rävsan och rullade i hop hares-
skåren, liksom man rullar i hop en onatta.

Alla nekerna skulle så vidt möjligt, vara lika
i storlek och ej heller större än de kunde bindas med
"gätt", som klyvdes av strå som skarvades med top-
parne emot varandra till ett band. Denna "gätt"
till bandet, drogs vanligen med ett raskt grepp
i toppens yttersta på den neken man nyste kundit.

Der som nu skickliga mejare gått fram, der
låg säden så vackert med stråna parallella, att
der var det lättare att "raka", men der slarviga, ell-
er chunniga drängar eller tröske-män mejat illa
så att huggen lågo kastade hit och dit, kors och tvärs,
med toppen emot roten och tvärt om, der var det
svårt att "raka" granna neker och samla toppar-
ne på ett håll, så att inte det bleve topp i bägge än

dar eller rot i bägge ändar, på nekerne. Noga var
med nekringen och skulle skären rullas ihop
från bägge sidor och tillhölles strängeligen att neka
så rent att inte låsa strå blev liggande, samt göra
nekers rotända jämn och genom att sätta foten i
en rot, lyfta opp var färdiggjord nek ifrån marken
så att inte strå blev liggande när neken bundits.
Men det kunde också inträffa, att havren av
vissa orsaker, såsom onyhet onager jord, för våt
jord, eller stark torka under vårtiden, gjorde
att strån, halmen ej blev mer än 6 tum (15 centim)
lång och då var det hett när omöjligt att varken
oneja eller neka vakra nekar och mycket besvär
att få banden att hålla. De som onejade fingo
inte ha oneje-redet att hugga fatt i ("reva") av
säden, ty då spilldes ju något för varje hugg.
Mejaren skulle gå med vind, så att vinden blåste

på ryggen på huggaren. Men om säden lutade
 på annat håll, kunde man bli tvungen att rätta
 sig därefter. Allra bäst gick det att meja när
 havren stod rakt opp. Tillband om större fält var
 så "dålig" havre att man inte kunde binda den
 med de korte eller alla mejade strån, fick man
 binda med råghalm, som var bindare förte med
 sig en halmklippa att sno band av. Varje "mekare"
 skulle "mekä" till en bindare. Denne skulle vara
 en fullvuxen karl eller fruntimmer, ty ingen
 fick slava med bindningen. Man skulle sno
 havrestrån som man drog ut en "gätt" ur varje
 mek och binda hårt och stoppa den snode knut
 in under bandet. Sedan meken bundits drogs
 "gätten" ur toppen och av den gjordes band till nästa
 mek. En permutet var att kunna binda så fort
 som en kvick mekare kunde göra meker, om

der var tjock "skår" och väl omejad. Man kan inte neka 50 neker på fem minuter, men om de på förhand äro vackert nekad, lagom stora, och lång harre så har jag själv många gånger visat att jag kunde binda 50 neker på fem minuter. Men sådant kan man ju inte hålla på länge inte ens i timtal, utan en bra bindare brukade binda omkring 30 travar om dagen (trave åttio) men man kunde ej binda medan dagen mörknar och kvällen var på. Vanligen gick husbonden (såvida inte han var bland omejarne och omejade medan denna avdelning bunds) och satte upp säden med 12 par neker i varje simling som kallades en "trave". Att kraka harre har varken jag eller förfäderna sett eller ens hört om talas i Luggude härad. Dessa travar skulle stå så länge på åkern, att de händes fullkomligt

torra inne i. Men en del av de gamle bönderna
tyckte om att antingen skärna eller trawarne
blev påregnade ett bra regn, helst på trawarne
och sedan torka igen. Detta skulle göra, att hav-
ren som skulle plöja, tröskas, skulle bli skör
att tröska, samt gå lätt ur halmen, vilket den
nog också gjorde, men så dröslade den av, till
stor myckenhet när man läste havren ute på
åkern när den skulle koras in i hus. Att lämna
några strå kvar hördes icke något om, men det talat
om att ta havren i sista hörnet på stycket, kan ju
vara rätt så gammalt just därför, att man kun-
de verkligen få se harungar fly undan för lie-män-
nens annalkande väsen när havren orejades och
nåddes mot slutet på stycket. Om de gamle
talade om att "ta havren" så menades nog att den
skulle tas med blotta händerna, förty att skjuta

så hade man för det första aldrig bössa med sig
vid skördearbetet, och för det andra, torde det
varit "stört" omöjligt att skjuta hare med flint-
långgevär, ty öppnade man "fång-pannan" bläste kru-
tet ut om det var aldrig så litet vind-drag, eller
väderleken, luften var fuktig, så brann ej krutet
och för övrigt kunde man ej använda en hare, ty
hare, kanin och häst-kött var en styggelse som katt
och räv, och avskyddes på det högsta av de gamle
bönderna och landskyggnens folk i allmänhet.
Men att det kan gå för sig att ta harar vid hares-
skörden, med blotta händerna ty det har jag själv
flera gånger gjort. En gång tog jag, då jag onjade
hare, en harunge i varje skär, i fyra skärer efter
varandra. Ungarne lade sig ner i oraspår och
lägs der och "trodde", som jägarna säga. De trodde
att intet ont skulle vederfaras dem, och verkligen

gick lian fritt över dem och jag grep dem med
detsamma, men de dogo senare i leurar. Men sen-
are tog jag en som värt och blev större än de vilde
och tam, men dog genom olyckshändelse. Således
menade säkert skördenfolket att haren skulle
tas med händerna. När man sätte upp den
siste traven på stycket och der fattades en eller
flera neker eller udda, så trodde de gamle, att
det betydde mer på samma stycke till mästa
år, och var det jämt, den sista traven full, be-
tydde det mindre till "åre" d. v. s. mästa år.

Omöjligt kan det kanske inte varit att de gamle
läto några havre- eller annat sädeslag-strä,
stå kvar vid huggningen på åkerns sista hörna,
ty jag vet och har sett, att när man körde ut
t. ex. gödsel, så skulle en liten bunke om ett
halvt lass lämnas kvar, ty annars var det intet

att begynna "samla på igen". Liknande samma
sed att att ha en viss peng i börssan, och aldrig
lämna ut den "lycks-pengen", ty den tros liksom
draga andra pengar dit, och så kan man tala
om att börsen aldrig tryter pengar. Så kan man
tänka att de gamle trodde att om några strå finge
stå, så liksom de drog fler till sig nästa år. Men
jag hörde och att det troddes att Tomten eller små
folket vore ledsna när det var ingen gödsel i "korr-
kan" att samla till. Förmodligen har samma tro
varit om strå, gödsel, pengar och även annat.
Tomten fick inga strå att skärva och draga hem
till gården och var därför ledsen. Blev han
ledsen så kunde han rymma, till stor skada. De
som lagt "goa Nisse" måste hålla sig väl med
honorn. När havren skulle "åkas in" hördes
med höstreagnen, som hade häckar eller "laddor".

som sidoflaken kallas. Dessa var en kam med i-
satta runda hassle-spolar, vilade på krokiga vagn-
käppar som gingo ut över hjulen och stöttade med
en järnstötta ner på axeln utan om hjulet. Dessa
trækäppar kallades för "kumma-suler". Som spolarna
sattes i gröna för de skulle böjas in, så torkade de
och skramlade så det hördes i hela byar när höst-
vagnen var i gång. Senare ersattes dessa spolar
med sågade träslälar och "laddorna" att vila på starke
träs över vagnen liggande trä-balkar som kallades för
"svearne" eller "svajarne". Man körde ut på åkern
med höstarevagnen och i denna hade man den s. k.
"lass-majern", en sex alnar lång stark trä-stång med
ett huvud vid storändan som skulle vändas framåt
emot hästarna. En person oftast en piga, skulle
vara på åkern och lassa och det skedde alltid ge-
nom att hon tog varje nek med händerna och kastade

dem upp till drängen som "stod i lass" och tog emot
dem med blotta händerna och "lade" dem (neterna)
till ett, så vidt möjligt fyrkantigt lass der orkerna
borde linda varandra och i större antal vid den ena
sidan än den andra, på vagnen, ty då kunde lasset föl-
-la ur eller vältras. När så man hade läst på, så
manga travar som man ansåg, att lasset skulle
kunna gå igenom porten till gården (här talas hur
vudsäkeligt om sådana bönder som hade ett eller
två par hästar, småbönderna) så kördes hem, sedan
mannen som "stod i lass", med pigans lassarans till-
-hjelp bundit ("surrat fast") lassmajen. Detta tillgick
så, att mannen som var i lasset gick upp. Lass-
majen, förut hade den släpats bekefter vagnen
ifrån den ene traven till den andre, fast i vagnen
med ett rep. Drängen reste upp lassmajen på ända
så att ett kort dubbelrep vid framändan på lass-

-ett, "förrajvet", kunde trädas på halsen av stängen. Detta onäste lässaren hjälpa till med, och då för-
-repet fattat tryckte mannen i lasset ned stängen
så att lässaren kunde fatta i repet vid lassmajens
hållända och ytterligare draga ner denna, då dräng-
-en gick även ner och drog i repet så att stängen tryck-
-te hårt på lasset som möjligt, varefter repet gjordes
fast i en krok (även av trä) av järn i axelträt. Derefter
togs överlevnadsrepdelen upp och drängen lade den om
lassmajen och körde hem med lasset. Var det
så endast ett par hästar, fick pigan vila sig till
drängen kom igen, men var der två par så fick
hon läsa den andra lass och gick igenom samma
procedur som relaterats. Förfärligt smala
vagnar (d. v. s. korta axlar) hade de gamle bönderna
så att drängen i lasset finge hålla god uthållighet
att inte han råkade köra så hjulen komme t. ex.

i någon fåra på åkern eller någon upphöjning,
ty de gamle hade ett ordspråk som sade: "att en
liten ruka välter ett stort lass". Nå ja det gick
lyckligt in genom porten och med mycket buller
på den grove "stenaren" fram mitt för log-dörrarne.
Der stannades. Kuskén kom med och löste opp re-
-pet som höll lassmajen, drog den till sig och
kastade den på gården. Nu var der det folk
som skulle ta in lasset, till hjälp, att jämte ku-
-skén, drängen, sätta ryggarne till undersidan på
vagnen, lasset, och vätta det ombak på gården
(emot logdörren). Men hjälptes åt att få rest opp
vagnen igen, lassmajen lades åter i vagnen och
drängen körde så ut om den ante porten, för
att slippa vända. I den tiden hade lönderna
något som kallades tistel i havren och när lasses-
-pigan grep nekerna och kastade dem begynte tistel

45
- fjunet lossna och när drängen trampade och
packade blev det en hel Comet svans med tistel
- dun som med vinden sådde rikligen både på
egna och nabornas ägor. Det påstods att somliga
bönder togs vara på de ocker som var av mesta
tisteln, de skulle prästen ha i tienden. En, nej,
icke en, utan hundrade sorters ogräs fanns i hav-
- ren, men synnerligast en slag Crysantemum,
gula liknande "solsickor". De kallades i Kullen för
Döskulta solsickor, blev ofta havren övermäktiga
så att endast ett havrestrå här och där stack upp
om blommorna. Åker-senap, åker-kål, och det mesta
ogräset är redan fallit frö ur, innan inkräslen, så
man behöfte inte vara rädd för missväxt på ogräset
till nästa år. Man hörde ofta bönderna "göra
nass" av varandra och säga. De har bra solsickor
i åren, men det har visst råkat komma en stänk

havre i lland dem, och likadant kunde man få
höra om äkersenapen och äkerkålen. Nå väl, se-
dan drängen hört ut igen efter nytt lads, skulle
ju hafren tagas i famnen och bäras eller dras
asas, in på logen och någon annan lemnade
mekerna från logen över "loalken" in i loggohut.
(själva ladan) der vanligen hushonden spår lavat
säden med tillhjälp av en eller två mindreåriga
"mek-tråkor", som levererade fram meker till
honon, genom att kasta dem med händerna. Man
begannte då med att sätta "stejlen" som det
kallades. Man satte först 2 meker liksom de
stod i traven, med topparne opp emot varandra,
och sedan runt dem en stejl eller en stablee.
Om det var en stolpe ondt i loggohut, så sattes stej-
len runt denna och alla med rot-ändan mot
gordgohut som borde vara belagt med halm att

freda för jordens fuktighet. Då sattes till man
nådde till väggarna, då åter begyntes arbeta på
samma sätt, men man kunde nu lägga "slavin"
de löse strån som samlats ihop med rävsor
mellan travarne. Dessa "slavin-käddor" togs
inte alltid med i mackalasset, utan lemnades
på åkern, då tillika med det som rävsats i hop
efter travarne lästes bara slavin på lassit och
fördes hem. Det var just hästapigornas göra,
att räfsa stulels om morgnarna så länge daggen
låg, ty då kunde intet annat göras vid hösten.
Man kunde också ha en piga att följa med och
räfsa efter varje trav och medels tjuga läggas
på lassit. Men annars om det var långt att
föra, som t. ex. ifrån "fäladan", så kunde lässer-
pigan få tid att räfsa mellan lassin innan
drängarna kom igen. När så lavin i loggeln

värte upp till bjälken måste begagnas hö-
tjuga med grout starkt skapt. De var inte så
livsfarliga som nutida och varaktiga. Jag har
en tjuga som smiddes ny för 70 år sedan och den är
bra ännu, men då kunde folk arbeta. Nu skulle
heller en "proletär" vilja lida döden än våga röra
gammaldags verktyg, som inte kan bräckas sönder.
Nu bräckes dussintals tjugor och grepar och heller
nya än laga gamla. Vissa års-gångar kunde det
slå så bra till, att man fick så mycket kvar, att
de små gammaldags-husen ej förmådde rymma
all, och då blev man tvungen att sätta "hejs" (stäck)
av den övriga delen. I allmänhet brukade hus-
bonden själv lava "heisen". Men det till behövdes
gott väder och vågade man därför inte sätta i
verke sådant arbete utan att man var nära
nog säker på att det blev vackert väder, ty om

regn-väder inträffade kunde stor skada äster-
kommas om stacken vare t. ex. halvfärdig. Men
så där ju en kunde ej vara "kange", för mättinge.
Pressningarna fanns ej att tillgå, men man
såg på trav-antalet att det troligen gick ej allt
in i husen och därför plejlar tröskades råg en dag
långt innan; så att man kunde ha råghalm
"klippor" att sätta tätt på varandra med höjet
i mitten på stacken, till skydd mot regn. En
stack lavades precis på samma vis som man
lavade säden inne i loggskut. Man skulle lägga
alla de ytterste nekerna med skägget utesidat
för regn skull. Skägget på nekerna kallades den
mot marken, i travarna, pressade rot-delen som
vände mot utsidan på traven och blev därför
längre än inner sidan på neken. Man skulle
lava väggarna, ridorna, att hålla ut över det

lodräta, ett par alnar oppr från marken, sedan
skulle åter dragas in och smörningen spetsas
av tills den liknade en kon, eller taket på ett
hus, vilket dera. man önskade i ovan delen av
stacken. Om det skulle bli stor "hejs", så den
blev hög, så brukades lägga ett par starka
bjelkar som räckte in i i stacken och ut
om sidan på stacken $1\frac{1}{2}$ a 2 alnar. På dessa
bjelkar som placerades 4 a 5 alnar ifrån mar-
ken, lades bräder som bildade då en liten "balk
ångbalkong", för att stå på för en person. Man
kunde inte stå där för än det blivit lavat så
mycket havre på de ändarne som lågo in i stack-
en att tyngden motväjde den personens tyngd som
stod där. Denne skulle så omläggas nekerna som
kastades eller med tjuga stacks opp från lassit.
Från denna "svale" stacks så den opp till nekar

kräkor, som vidare befördrade dem till den
som lavade stacken. Hade man nu gammal
halm, lades den eller råghalm. Släppor övert
och lades ryggning-tä likson på ett lagård-
hus ovanpå. Lånda vare havre-stacken fä-
rdig. Men om man ville täcka stacken genom
att på sidan sticka med handen, handfull vid
handfull på stackens övre, sluttande, halva,
med råghalm genast, så när stacken sjunker
i hop av sin egen tyngd klämmer halmen fast
så inte bläst kan slita den bort. Lådana
väl lavade och täckta havre-stackar kunde
godt stå sig för all sorts oväder hela vintern om
så påfördrades. Sedan nu all havren inhö-
stats återstod tröskningen, som i den tiden var
ett mycket strängt och drygt arbete. All säd
skulle ju tröskas med "plejel" (slaga) och jag vet

ingen som skulle användt trösk-maskin ("trösk-
maskin") före 1850. En mängd Hallänningar åtog
sig tröske. Två kompanjoner gingo omkring i bond-
gårdarne och åtog sig så många ställen de an-
sågo sig rå om att tröska ut grödan för vintern.
Men de skulle mot dagspeng hjälpa till med höst-
skedet några dar på varit ställe de hade tröska.
Pjulen var en fyrkantig "släl" ("slagel") av segt
gott trä, vanligen asker. 2 alnar och 2 tum lång
och $1\frac{1}{2}$ tum tjock i yttre d.v.s. under-ändan och
en tum vid hannels-bindan. "Hännolen" 2 alnar
lång väl rundad och putsad, samt med en stark
4 a 5 tum lång hylsa på den övre änden. I
brist på järnhylsa användes tätt virad stål-
tråd. En stark läder-hilla som lockas dub-
belt och genomborrades genom lägge ändarne
och ett vackert spik med väl filad stor knapp

till huvud och fyrkantigt spetsigt på neder-
ändan och 6 a 7 tum i längd. Hål boerad i
ändan på harnolen och deri inslogs, sedan
man satt spiken genom bägge läderhillans
ändar, spiken så långt ner i hylsan att inte
spikhuvudet klämde lädret ty då kunde det
inte vridas lätt. Det kunde hända att spiken
helt lossnade, men då släppte onan ner några
sådes-korn och slog i spiken igen och hylsan var
just för att hålla så att inte harnolen sprack.
Iden boade öglan som uppkom genom att
slå spiket genom bägge ändarna på läder-
hillan, der trädde ett hopvidet starkt ål-
skinn, som ytterligare trädde igenom en ögla
vid var sida på slälens. Öglorna bildades deri-
genom att ett mindre ålskinn stack i 2 små
hål vid slälens övre ända, minst en tum från

ändan. Först knöts det större ålskinnet om slä-
len och derefter det mindre tvärs över det
större och drog hårdt åt och knöt säkert, an-
nars höll det inte länge. Läderremmar eller
hampgarn kunde visserligen också begagnas att
binda slälen, men de hölls ej så länge och loss-
nade fortare i knutarna än ålskinnet. Man kun-
de på 1860-talet få köpa ålskinn i loderna för
2 skilling (17 öre). Ett plejelspik kostade 16 skilling
och en stark slät 24 skilling. Den stora ålskinns-
remmen kallades för "hilleremmen" och den lille
för "hoppe-rem". Man skulle hålla främst på
hännolen med högra handen och låta slälen
vina förbi vänstra ärat, och med vänstra handen
främst (före) på hännolen, skulle slälen swing-
as förbi det högra ärat, annars hade man icke
tillräcklig kraft att slå hårdt. Om man lät

slageln, slälen, vina förbi ärat vid samma sida
som armen, kallades det ätt tröska under ärat, och
var föraktligt och odugligt. Man skulle också kunna
lyfta om hand. d. v. s. Laga främst på hämmelen med
den hand som höll nederst, och tvärt om, utan att
stanna i takt, eller höras skilnad. Tröskonännen
stogs växelvis, var ett slag, aldrig bägge på samma
gång. Om det var mildt väder blev havren seg
att tröska. Bäst gick han av om det var kallt,
10 a 15 grader, då blev havren skör och gick lättare av.
Men hade havren fått mycket regn i trevarne på å-
kern och bliven torr igen, innan den börde in, då
blev den allra lättast att tröska, men så spilltes
det mer på åkern, än annars. Man "lade fram" på
logen, så många reker som man kunde våga slå
igenom. Man löste upp bandet och bredde ut något
på reken, den ena bredvid den andra, så tätt man

kunde, att inte det bleve för tjockt. Om det var stor
loge, "to", och två, (vanligen två, aldrig fyra) starka
vana tröskmän, så kunde de tröska mera om da-
gen, än på en liten trång loge. Logen var alltid av
packat torr lergolv, aldrig plank-golv. Tröskmän-
nen påstod att plank-golv skulle "skarva" i knän på
dem så de finge ont och kunde ej tåla det. Men det
var ingen sanning, för jag har praktiserat med plank-
golv. De (tröskmännen) kunde "lägga fram", två a tre
travar åt gången, så att vart "lägg" varar en hel timme
att höra över på den första sidan. Då vändes "lägget"
genom att man med foten för i korp lägget och tar
med plejel-kännolen fatt så långt som man be-
trömt kan draga emot foten och lyfta upp och med
ett kast med benet vänder sträna helt om, och
postsätter framåt lägget, på samma vis, tills hela
lägget vid ena sidan av logen vändt. Den andra si-

-dans lägg, vändes av kamraten, ävensom nämnts, på samma sätt. Således vända de varse häleten av det framlagda, lägget. Sedan lägget vändes med andra sidan opp, tröskades över på samma vis som första, med att begynna vid topparne och fullfölja opp mot roten, derifrån ned mot topparne o.s.v. Men trösk-männen följas åt att lägga slå på samma ställe och en av dem är "förtröskaren" som slår der kamraten blir också slå, och flyttar då han anser det fått nog, då och kamraten flyttar. Topparne på läggets mekar läggs alltid emot varandra midt på "lon", och der stå också tröskmännen och förflytta sig efter behov. Nu ansågs lägget rentröskat och skulle "risetas opp". Men tog opp halmen emot beeren i det man med ena handen skakade ur den avtröskade havren och agnarna så väl som ske kunde. Med andra handen qvar höll man halmen efter hand som den blev av. visten

tills man ansåg att det ledes en lagom stor "klippa" av
det uppsamlade. Detta bindes med bant som av halmen
en snoddes innan man begynte "rasta" upp lägget.
Men man föreställde sig att havren sade till
leorden: "så mig på en stenehall, och trösk mig,
så möt du han, och rist mig så möt du vill, så
sitter jag i lika väl". Om havren var grönaktig
omogen och seg, så gick det på det viset vid trösk
ringen. Efter att på detta sätt ha tröskat två
lägg efter varandra, så skulle "sensas upp", d. v. s.
den avtröskade havren rävsades ren för strå,
och fördes med den opp och nedvända, lagt med pin-
narne uppåt "kivan", rävsas, bort till drösen vid
ena väggen. Denna "dröse" påhöktes så länge man
tröskade och tills den inkräktade på platsen för
mycket för laggets framläggande på logen, då
man antingen kastade eller harpade ifrån agner.

59
vara, gjorde havren ren och bar upp den på loftet
över bonings-huset, eller mätte den i säckar, lärde
den på vagn och körde till stan eller kvarn med
den. Lön om slagtröskning, på visst sätt var
ganska enformigt; ehuru en känsla av välbehag
kom på en, när det var stort oväder, regn och snö-
yra, då var det bra att vara på loget, men var
det solskin varmt och fint väder, då var man ej
så belåten med att stå inne och tröska. Men
tröskemännen roade sig med att tala om alle-
handas historier under tiden de arbetade. När
de skulle slå den som lägget var tjoekast, måste
de ju slå hårdt av alla krafter (Crescendo så att
säga) och då kunde de inte tala mycket, men
när de så tröskade på topparne av lägget, behöv-
de ej slå så hårdt, och så när de vriste- och rensak-
ade, då kunde de tala med varandra. En älsklings

historia, som jag ofta hörde var denna: "En ung
dräng kom till en rik bonde och erbjöd sig vilja
tjena hos honom för ofantligt billig lön för året
med vilkor att han finge lönsedel på att han
skulle ha rättighet att så det första årets lön
så många korn säd som han fick i onnen
vid träskningen av grödan. Avkastningen av dessa
sädeskorn fick han rättighet att så året derpå
och dessas avkastning finge han så ändå ytter-
ligare och fortsätta år efter år så länge han ville
men någon annan lön skulle han ej få, men än
födan och allt ing frött som vanliga drängar
finge. Endast de sädeskorn han lyckades att
uppsnappa genom att de vid slagträskningen
av stänket, av sig själva kommo i hans onn,
det första året (eller andra ifall intet kom det första året)
finge säd och dess avkomma år efter år säd,

så länge han tjente på stället. Ett sådant av-
tal behörs i gamla tider endast bekräftas med
handslag och ej skriftligen som allting nu för
tiden. Bonden tyckte det vore nog bra att få en
dräng för och kanske drängen ej kunde få några
korn i munnan under de 2 första åren och då
hade han ju dräng gratis. Aftalet bekräftades
med handslag och drängen kunde få träda i
tjänst den 24 oktober (som alltid ansågs börja tjän-
ste året i den tiden). Det arbete som isynnerhet in-
tresserade drängen var ju träskningen, och gapade
han ju deris så mycket han förmåtte. Husbon-
den tröskade själv med för att kontrollera. Man
skall tröskad alla sorters säd och kornen
slog honom ofta i ansigtet, men i munnan kom
intet och drängen begynte nästan förtvivla.
Han tröstade sig dock med att bondens enda dotter

skulle han nog vinna genom flit och redbarhet,
ty hon hade ett godt öga till honom hade han
märkt. Men slutligen då de tröskade den sin-
ste traven av rågen, stänkte det så att drängen
fick ett enda råg-korn i munnen och utropade
se, jag fick här ett korn i munnen. Ja ha, då fick
du din årslön, sade husbonden som nog ha-
de väntat, att intet puffens begåtts, ty han tröskte
de själv med. Drängen förvarade rågkornet
noga över vintern och vid råggården sådde han
det på en särskild plätt och befann sig vid skörden
att det blivit ett ax med 20 korn. Dessa såttes
och "räntade" nästa året till 20 strä, vardera med
20 korn = 400. Dessa gavs åntur på 20 gånger
eller 8000 rågkorn = med ett quarter ($\frac{1}{3}$ liter).
Men som nu ej kunde planteras ut kornen, för-
antalet skull, så näste man brödsä och då

räntade det inte mer än 8:de kornet, så att der
leves en kanna året efter. Året därefter leves
det 8 kannor, året nästa år 64 kannor. Ytterli-
gare nästa år 8 gånger 64 = 512 kannor eller 8 tunnor.
Men nu kunde inte bonden vara med längre än
ett år till, ty när drängen sådt sina 8 tunnor
fick han 64 tunnor igen och så mycken jord ägde
inte bonden. Efter vanlig praktik skulle skulle
sås på över hundra tunnland. Således efter 8 år,
måste bonden låta drängen få både hemman
och dottern för detsamma. Historierna va-
riera något ibland, ömsom är det den rike bon-
den som ska lura drängen genom detta accord
med sädes-kornen i runnen och ömsom, som
här ovan relaterats, är det drängen som ska lura
bonden. Men hares kornen figurera ej i dessa hi-
storier, därför att den stänkte ej så högt som i en

~sigtet, och dels skulle det dröjt längre tid innan drängen vunnit, ty man sådde havre med dubbel så mycket utsäde på tunnland. —
Eram på 1850-talet begynte många bönder att anskaffa "torskemaskiner", att tröska värre äden med, aldrig rågen ty då bleve halmen färdig och dugde ej till halmtek. Många trodde också, att om man använde tröskverk eller hacksemaskin så bleve fodret så odrygt att aldrig det räckte till, utan måste köpas foder eller lösas av halm-taken att fodra kreaturen med. Dessa tröskverk voro grova och tunga gående, samt måste drivas med två par hästar. Värtan all växel var i vandrigen så att hundratal osanniskor mist livet eller armar och ben, genom den s. k. strålens (axeln i fr. vandrigen och in till Cyllindern på lojen) hastighet. Men de mindre gårdarne som inte hade två

par hästar tröskade fortfarande med plöjel.
Den första ångtröskan som kom till Kulla-
socknarna var år 1870, Engelsk patent Rustan
Procter, tillägnad Drottning Victoria. Inne är en
av samma fabrikat (kanske densamma) i gång, om
vintras på Linnerbogs gård i Hamneda socken
i Småland. Havre användes aldrig till bröd, var-
ken enbart eller som blandning med annat mjöl,
i Kulla socknarna. Mina Fars och Morfs föräldrar
som vore födda på 1700-talets senare kvart, visste in-
tet om att havre använts till bröd. Men däre-
mot användes ända in på 1850-talet enbart el-
ler blandat, med rågmjöl, korn, ärtor och potatis
till foder åt kreatur. Alltså då icke havre
användes till bröd, kan jag oaktat icke i anslut-
ning här till, likväl omtala att förnämsta helg-
dagsbrödet var ju alltid rågsikte-bröd, och även

Kornsikte blandat med rågsikte, och slutli-
gen bara kornsiktelebröd, användes till helgdags-
bröd. Vetebröd hörde jag aldrig nämnas ^{om} i mina
Fars eller Morrs föräldrars tid. Enbart kornsik-
telebröd till helgdagsbröd ansågs sämre än de andre
sorterna. Det bästa vardagsbrödet var av grovma-
let rågmjöl. Derpå kom det som var blandat
med korn, grovmalit, och rågmjöl. Sämre var
grå ärtmjöl, blandat med rågmjöl, till vardags-
bröd. Med kornmjöl blev brödet fort torrt och med
mjöl av grå ärtor, blev det beskt. Vardagsbrödet
var alltid "surt bröd" och helgdagsbrödet "sötbröd". Men
de hade en sorts helgdagsbröd som kallades för
"sursött bröd" och tillreddes av siktemjöl, nästan
på samma sätt som det grova vardagsbrödet.
Någon enskild bondhustru blandade potatis i helg-
dagsbrödet, men det blev osmakligt och fort torrt.

Till slut må något talas om havrens glans-
period som varade emellan 1860 och 1880. Eng-
land köpte opp all spannemål bönderna kunde
leverera, och betalade högt i förhållande till då-
varande penning-värde. Spannmåls-handlarnes köpte
efter vikt och betalade efter tunna. Trä kappas-
skul le lämnas till godt mål till varje tunna. Således
prejade sig handlarnes till för intet dessa två kap-
par (10 liter) på millioner tunnor som de nog tillsam-
mans köpte. Den Holländske vigten skulle ju
av handlarnes tillämpas (naturligtvis för att lura
bönderna). Då mycket fick man smärning om veta
att 85 Holländska skålpund, var lika med 10 Sven-
ska lispund, alltså var det onster-systemet, som
inte England hade och har nog inte ännu. Långt
ut om stan (Helsingborg eller Engelholm) gingo
uppköparne och mötte bönderna, fäders upp på

deras lass och fingo löst en säck och fyllt i sin
lilla messings-burk och väjde havren eller annan
säd. Derpå bjödo de vissa äre på skålpund. Bön-
derna voro ju alldeles lika kloka om det var bra
eller dåligt betalt, om de trodde ju att man be-
redde dem, och gjorde så med om inte där strax
kommo andra uppköpare, som kunde bjuda hela
1 a 2 äre mer på skålpund. Då måste de förste öka
på priset. Deras lille messingsburk rynde
troligen en tusendels tumna och kunde betydlig
skillnad åstadkommas genom att orännen ströks
av burken med en rund träpinne. Ströks de hårt
och hastigt så tog pinnen en fördjupning i mättet,
och tusen gånger minskningen kunde något
betyda i förlust på vigten på tunnan. Ströks der-
emot sakta med att föra pinnen alongs och gni-
da sig fram så likom säden packades så att

sigten 100 gånger multipliceret, betydde något.
Den som bejöd högst, fick lasset. Var det någon
uppköpare, som vanligen bejöd högst, så fick han
ett förtroende, så att han fick liksom stamkun-
der, som alltid sålde till den samme ^{än} om inte
det var concurrens, d. v. s. om han ensam uppköpare
så sålde man utan att vänta på de andres utlåtande.
Han körde till magasinet och der kunde man ge bär-
narne minst vardera 25 öre (tolv skilling) drickspengar.
annars levede de illmariga och lät bönden själf
lära upp sina säckar och så stods de aldrig om
-let om än 2 kappor godt mål, inhällts i varje tunna.
Men varför spannmåls-handlarne icke begagna-
de hiss i sina magasin, har jag aldrig kommit
under fund med. Det talas mycket om brottare
och starka karlar, nu för tiden, men som jag
sett ett par gånger på hvar min far tag en säck

veten som vägde (tunna + gott mål 2/3 kopper + säck) säk-
ert 138 kilo, som föll av lasset. Att ta säcken
och lägga opp den på några tre alnar högt lass,
undrar hur många av tungviktsmästarna, gör
det, eller en annan gång en tunna kåg som vägde
133 kilo föll också ned på vägen. Men hjälper bl. a.
på natten, stjernorna tindra, jag var liten pojke och
inga andra levande onenniska förmännas. Harer
Säck var ju jämförelsevis lättare (89 a 90 kilo) och kost-
ade 15 öre kilo (skålpund). Men veten kostade 25 öre pr
Holländsk skålpund, och kågen 20 a 21 öre. Eller disse
spannemåls-bärare burs havren tre trappor opp
ibland samt veten och kåg, ena två trappor opp. Man
har väl sett bärare vid ångtröskan, men de gå burs
20 pund, 85 kilo i var säck, vad stort som helst.